

A mondatfajták

2. A mondatok – mint a láncszemek is – önmagukban is kereknek, van szerkezetük, elemezhetők, de találunk bennük olyan kapcsolóelemeket, amelyek a szövegbe való beágyazódásukat segítik. A láncszemeknek az a rendeltetésük, hogy láncsorra fűzzük össze őket. Kapcsolóelemek pl.: a törésre utaló kulcsszók (rövidség, megcsonkítani, törölni, levágnod, vágd le), mondatkapcsoló kötőszó (de), névmási utalások (érte), egyeztetések (vágd is le) stb.

4. Erdemes megtanítani ennél a feladatnál, hogy az igekötős igék helyesírásának ellenőrzésére jól használható az a módszer, hogy az állító mondatot átalakítjuk tagadó mondattá. (Hozzá mert fogni. Nem mert hozzáfogni.)

5. Elutazunk. Nyáron elutazunk. A szüleimmel utazunk el. Egy szigetre utazunk el. A sziget távol van. A sziget a Csendes-óceánon van. Pihenni utazunk el.

7. Pl. a szöveg: teljes értékű a kommunikációban, kerek közlés, a szöveg fölépítése függ a kommunikációs körülményektől és a nyelvtani szabályoktól, kapcsolódnak hozzá nem nyelvi jelek stb.; a mondat: önmagában nem teljes értékű közlés, a szöveg része, a fölépítése függ a nyelvtani szabályoktól és a szövegkörnyezettől (l. szórend!), nyelvi jelekből épül fel stb.

A mondatok a kommunikációs tartalom és a szándék szerint

1. A honfoglaló magyaroknál az évkezdés őszi vagy tavaszra eshetett. | Az ázsiai rokon népeknél | – szinte napjainkig – | tavaszi vagy őszi évkezdést találunk. | A nomadizáló pásztornépeknél a két időpont jelentőségét növelte | a nyári legelőkre való vonulás és az őszi, téli legelőkre, szállásra való visszavonulás gyakorlata. | A IX. századi arab, perzsa források azt írták a magyarokról, | hogy a fűvel és termékenységgel együtt vándoroltak: | Ibn Ruszta, | arabul író lexikográfus, | 930 körül ezt írta rólunk: | „Amikor eljönnek a téli hónapok, | mindegyikőjük ahhoz a folyóhoz húzódik, amelyhez éppen közelebb van, | s ott marad télire, és halászik benne. | A téli tartózkodás itt alkalmasabb nekik.” | Ennek a régi, tavaszi-őszi évfordulónak az emléke | az őszi és a tavaszi pásztorünnepekben maradt fenn. | Ezek később más jelleget öltöttek, | „európai” ünnepekké váltak.

2. A honfoglaló magyaroknál az évkezdés őszi vagy tavaszra eshetett.

A honfoglaló magyaroknál az évkezdés őszi vagy tavaszra eshetett?

3. Jellemző szófajok: indulatszó, fokozó értelmű kérdő névmás

Ej de bánt, ej de bánt!

Hogy sajnállak, szegényke!

6. Jellemző igemód: feltételes mód

Hej, ha nekem száz forintom volna! Bárcsak hamar május lenne!

8. Fontos megfigyeltetni: a -d nem a felszólító mód jele, hanem igei személyrag (vö. kerüljed – kerül, hagyjad – hagy, eddzed – edzd, küldjed – küldd); az -sz végű igében (játssz) pedig jelölt teljes hasonulás történik.

A mondatok szerkezetük szerint

1. Jól rendelték az istenek. A szegény ember is tud kacagni.

Nemcsak sírás-rívás hallik a putriban. Szív**ből** jövő kacagás is hallatszik.

A szegény ember sokszor nevet. Pedig inkább volna oka sírni.

Apám a Soósék generációjából való. Ők megpróbálták az ínségnek legsúlyosabb állapotát is.

Ő sem dicsekszik ezzel az idővel. Más sem.

2. Az első oszlopban levő mondatok mind tagolatlanok. Tagolt mondatok:

nem kacagni \iff nem lehetet

tréfa
me.legjobb

sem csalt ki
h.sehonnan krajcárt

azon

✓
zsebembe \iff semmi \iff nem volt
b.én. azokban

bealkonyodott én \iff adok
me.két

7. Pl.: Mivel mozgatják a marionettet? (kötéllal) Mit csinál a rendező filmforgatás közben? (irányít) Melyik a világ legáltalánosabban használt ábécéje? (a latin) Hol küzdöttek régen a gladiátorok? (a Kolosszeumban) Mikor rendezték az első olimpiai játékokat? (2000 évvel ezelőtt) Miért alszik sok állat téli álmat? (átvészeli a téli hónapokat)

8. Holnap befejezik!? (alany + határozott tárgy) Döbbsenten hallgatták. (alany + határozott tárgy) Hol a füzetem? (állítmány) Hová, hová? (alany + állítmány)

9. a) Fejtsünk szót! (mi) 2, 4, 5; Írd és mondd helyesen! (te) 2, 3, 5; Hogy hívnak? (ált. al.) 2, 4, 5; Hogyan írjam? (én) 2, 3, 5; Diáksóder 6; Helyesírásunk 6; Kommunikájl! (te) 1, 4, 5; Mi fán terem? 2, 3, 5; Én, te, ő 6; b) Világbajnok lehetnék. (én) 1, 4, 5; Világbajnok lehetne. 1, 3, 5; A döntő lesz a legnehezebb. 1, 4, 5; A döntőben lesz a legnehezebb. 2, 3, 5; Győzni fogok. (én) 1, 4, 5; Győzni szeretnék. (én) 2, 4, 5; Sikerülni fog. 1, 3, 5; Sikerült! 1, 3, 5.

12. Az őszi vigasságok közé tartoztak a szüreti mulatságok is. Ekkor rendezték a látványos szüreti bált, és az egész országban lovas felvonulásokat tartottak. Azoknak, akik loptak a termeket ékesítő szőlőfürtökből, büntetést kellett fizetniük. Az ünnepséget tánc követte.

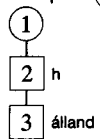
13. Psz.¹ csendes.² még kiszökik!³ Vigyázz!¹ te kis tékozló!² Ő!¹ boldogtalan gyermek.² be jó,³ hogy elébb nem mondtad...⁴ Ennek van a legtöbb!¹ ni!² Na!¹ hála legyen...²

14. A családi harmóniának akkor lehetsz legokosabb előmozdítója,¹ ha mindent ráhagysz szüleidre.²

És időnként csinálsz szódát,¹ vagy elhozod a kistestvéredet az óvodából.² (1) ~ (2)

Már meg is etted addigra,¹ mire rájössz,² hogy milyen rossz.³

Mit tanultunk a mondatfajtaokról?

1. Szeretném, ha elmennél nekem rajzlapért. Jaj, csak elmenne valaki rajzlapért! Menj el rajzlapért! Bárcsak hoznál nekem rajzlapot! Nem hoznál nekem rajzlapot?

2. Elmegyek a nyáron a barátaimmal kajaktúrára. Elmegyek a nyáron a barátaimmal kajaktúrára, hogy felkészüljünk az országos bajnokságra. Elmegyek a nyáron a barátaimmal kajaktúrára, majd részt veszünk az országos bajnokságon. Elmegyek a nyáron a barátaimmal kajaktúrára, bizony.

Tagolt				Tagolatlan	Szerves		Szervetlen
Teljes		Hiányos		1,	Alárendelő	Mellérendelő	13
Tő	Bővített	Tő	Bővített		15		
4, 5, 6	11, 14	8, 10	2, 3, 7, 9, 12				

Az alárendelő összetett mondatok

Az alárendelő összetett mondatok elemzésekor használt jelek: a tagmondatok számozása (1, 2, 3); a tagmondathatár jelölése függőleges vonallal; a kötőszó = K; az utalószt külön nem jelöljük, hanem a mondatrészi szerepének megfelelően aláhúzzuk. A vonatkozó névmási kötőszókat is K betűvel jelöljük, bár mint szófajok nem kötőszók, csak a mondatkapcsolás a szerepük. A kötőszó itt nem szófajt jelent, hanem az utalószó párja, amely ugyancsak nem szófaj. Az alárendelő összetett mondat tagmondait összekötő kötőszó szófaja lehet valódi kötőszó (*hogy, mint* stb.) vagy vonatkozó névmás (*aki, ami, mi, ahol, ameddig* stb.).

Az állítmányi alárendelő összetett mondatok

1. Mindegyik tagmondatban állítmány az utalószó, ezért állítmányi alárendeléssé bővíthetők: A beszédünk olyan,... Azé az igazság,... A szabadidőnk annyi,... Az leszek,... A szívem akko-ra,...

2. Amilyen^K az apja,¹ olyan a fia.²

Amilyen^K az »adjonisten«,¹ olyan a »fogadjistén«.²

Gyászolni annyi,¹ mint^K életben maradni.²

Mint^K aki árvizet szabadít fel,¹ olyan a háborúság kezdete...²

4. Ritka az olyan irigy ember,¹ aki^K mások szellemi képességeit irigyli.²

Az irigy ember ritkán olyan,¹ hogy^K mások szellemi képességeit irigyelje.²

Olyan ritkán fordul elő,¹ hogy^K egy irigy ember mások szellemi képességeit irigyli.²

Állítmányi: Az életét okosan beosztó ember olyan, hogy van ideje unatkozni.

Alanyi: Olyan osztja be az életét okosan, akinek van ideje unatkozni.

Jelzői: Olyan ember osztja be az életét okosan, akinek van ideje unatkozni.

Az alanyi alárendelő összetett mondatok

1. Olyan a kedvünk,... Olyan velem soha nem történhet,... Bölcs ember az,... Az a jó fej,... Azoké a jövő,...

2. Mindegyik alanyi alárendelés: Könnyen győzi le szenvedélyeit az (az olyan),¹ akinek^K nincsenek.² Sok érdekes élményről marad le az,¹ aki^K az egész világból csak önmagát látja.² Nem biztos az,¹ hogy^K a számító ember jó matematikus.²

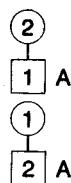
3. Csodálatos bölcs lenne az,¹ ki^K ostobát jőzanságra tudná kényszeríteni.²

1

2

A

Aki^K békét óhajt,¹ készüljön a háborúra.²

Elég a hazának az,¹ ha^K mindenki elvégzi a maga dolgát.²

Nem város az,¹ mi^K egy ember tulajdona.²

4. Az a kedvenc diófánk, amelyiken papírhéjú dió terem. Annyi termett az idén, hogy egy egész zsákot megtöltöttünk vele. Nagy élvezetről mond le az olyan, aki nem szereti a tejszínhabos diótortát. Akkora készült, hogy még a szomszédokat is meghívtuk.

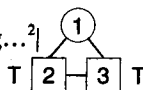
A tárgyi alárendelő összetett mondatok

2. Ezért nem csodálhatjuk azt,¹ hogy számos új ruhadarab került át a magyar viseletbe.² A ruházkodással kapcsolatos nemzetközi műszók azt mutatják,¹ hogy nyugati hatásokat is befogadtak a magyarok a középkorban.² Azt is tudjuk,¹ hogy a XIII. században a népvándorlás utolsó hullámával érkező besenyők, jászok és kunok a keleti viseletet terjesztették.² Mindez azt bizonyítja,¹ hogy az új és a régi elemek keveredtek a középkor magyar ruházatában.²

3. Milyen volt szőkesége,¹ nem tudom már.²

Ma már tudom,¹ hogy egy voltál a sokból,² hogy ifjúság bolondság...²

Nem tudhatom,¹ hogy másnak e tájék mit jelent...²

A határozói alárendelő összetett mondatok

1. Amikor alkonyodott, dr. Bubó mindent feledve keringőzött imádott Ursulájával a rendelő előtt elterülő tisztáson. Úgy keringőzött alkonyatkor dr. Bubó imádott Ursulájával a rendelő előtt elterülő tisztáson, hogy közben mindent elfeledett. Dr. Bubó alkonyatkor a rendelő előtt elterülő tisztáson mindent feledve keringőzött azzal, akit imádott.

2. Annyira félünk a vihartól, hogy szépnek tartjuk. (fok-mérték hat.) A jócselekedet azért sürgős, mert később esetleg már nem lesz rá alkalmunk. (okhat.) Gondolkodó ember azért indulatos néha, hogy pihentesse az agyát. (célhat.) A nehézségek arra valók, hogy gondolkodóba ejtsék az embert. (célhat.) Attól még senkinek sem múlik el a szomorúsága, ha rossz néven veszik. (okhat.) A rossz ember akkor a legrosszabb, amikor jónak tünteti fel magát. (időhat.)

3. Pl.: Akkor kezdődik a szüret, amikor Szent Teréz emléknapját ünnepelték. Amikor Szent Teréz emléknapja van, az északi borvidékeken is elkezdődik a szüret. A Balaton-felvidéki szőlőhegyekben is szüreti mulatságokat tartanak, amikor elkezdődik a szüret.

4. okhat.: Azért erőszakos valaki, mert nem tud belenyugodni abba, hogy nem erős.

célhat.: Azért kell minden ajtót kinyitni, hogy szél bejárjon, nap besüssön.

5. a-C; b-D; c-B; d-A

6. Pl.: Abból lesz a gleccser, hogy a hó megfagy. (eredeth.) Azokkal harcoltak a gladiátorok, akiket kiválasztottak a rabszolgák közül. (társh.)

7. Nincs esze, ki életével játszik. (birtoklást kifejező részeshatározói alárendelés) Nincs esze az életével játszó embernek. Nem mind tudós (az), kinek pápaszem van az orrán. (alanyi alárendelés)

8. Mindegyik állandó határozói alárendelés. Sose feledkezzünk meg arról, hogy az emberiség emberekből áll! Különösen azok iránt vagyunk hálásak, akiktől még várunk valamit. A félelem hajlamos arra, hogy mindent sötétebbnek lásson.

9. Már annyiszor kértelek, ahányszor... (számhatározói alárend.) Abban egyetértünk, hogy... (tekintethatározói alárend.) Annyan érdeklődtek, mint... (számállapot-határozói alárend.) Ez a dolog fontosabb annál, mint... (hasonlító határozói alárend.)

10. Mindenszentek napján rendbe teszik a sírokat, mert ez a halottakra való emlékezés ünnepe. Amikor halottak napja van, gyertyát gyújtanak a temetőben. Azzal (úgy) ünnepelnek az egész magyar nyelvterületen, hogy a sírokat virággal díszítik. Benépesülnek a temetők, hogy városon és falun is a halottakra emlékezzenek. A virággal borított hantok körül a hozzátartozók találkoznak azokkal is, akik családjuktól távolra szakadtak. Azért jönnek haza, mert hazahívja őket a szülőföld, az ősök, a családtagok sírja.

A jelzői alárendelő összetett mondatok

1. Az utolsó mondat értelmező jelzői alárendelés, a többi minőségjelzői. Mindegyik mondatban a megadott első tagmondat a főmondat. A kijelölő jelzői alárendelő összetett mondatokban egyeztetjük a jelző szerepét betöltő utalószót a jelzett szóval.

2. Ahány ház, annyi a szokás. (állítmányi alárend.)

3. Őly vidéken születtem, hol tisztán beszélnek a magyar nyelvet. (minőségjelzői) Ahány ember, annyi természet. (mennyiségjelzői) Egy titka van az erény megőrzésének: nem tenni meg az első ballépést. (értelmező jelzői) A természet erős bosszúálló, ki magát megcsúfolni nem engedi. (értelmező jelzői, esetleg minőségjelzői) Az a legelső dolog, amit a gyerek megtanul az iskolában, hogy mennyi zsebpénzt kapnak a többiek. (minőségjelzői) Intsd meg mind, (azokat), kiket szeretek... (értelmező jelzői) Intsd meg mind (azokat), kiket szeretek... (tárgyi)

4. A legszívesebben azoktól az emberektől kérünk bocsánatot, akiket nem sértettünk meg. A legszívesebben azoktól kérünk bocsánatot, akiket nem sértettünk meg.

5. Az hívott fel, aki mindenkivel kedves. (alanyi) Az a lány hívott fel, aki mindenkivel kedves. (minőségjelzői) Ez a hang azé, aki mindenkivel kedves. (állítmányi) Azé a lányé tetszik, aki mindenkivel kedves. (minőségjelzői) Olyan természete van, hogy mindenkivel kedves. (minőségjelzői) Olyan a természete, hogy mindenkivel kedves. (állítmányi) Nekem tetszik az olyan, aki mindenkivel kedves. (alanyi)

A sajátos jelentésű mellékmondatok

1. *Komorán, mint egy kövér medve, ül a kórház irodájában.* (állapothatározói, hasonlító) *Az iratokra, melyeket eléje tesznek, úgy tekint, mintha személyesen haragudnék rájuk.* (állapothatározói, hasonlító-feltételes)

4. Mindegyik feltételes mellékmondatot tartalmaz.

Ha Vince napján esik az eső,¹ akkor tele lesz a pince.²

Ha Mátyás talál jeget,¹ akkor összetöri.²

Ha Medárd napján esik,¹ negyven napig esni fog.²

Ha Katalin kopog,¹ a karácsony locsog.²

5. Az ember szívesebben ismeri meg a naprendszert, mint^K önmagát. (has.) A legveszélyesebb fukarság, ha^K valaki a jó szóval takarékoskodik. (felt.) Ha^K vasvillával űzöd is^K ki a természetet, mégis visszatér. (megeng.) Senki sem olyan vad, hogy^K ne lehetne megszelídíteni. (köv.) Érdemes elemezni a mondatokat, amelyeket lehet, mondatrészkifejező szerep szerint is.

6. Annyit ért hozzá,¹ mint hajdú a harangöntéshez.² $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ Has T

Jobban esik a falat,¹ ha többen esznek.² $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ Felt.

Olyan okos,¹ mint a tavalyi kos.² $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ Jmi Has/H_{T-m} Has

Ha nem szóltál volna,¹ bölcs maradtál volna.² $\begin{matrix} \textcircled{2} \\ \boxed{1} \end{matrix}$ Felt. (Hi)

Bár nincs ideje,¹ mégis megtette.² $\begin{matrix} \textcircled{2} \\ \boxed{1} \end{matrix}$ meg.

Mit tanultunk az alárendelő összetett mondatokról?

1. A XVIII. századi feljegyzések arról beszélnek,¹ hogy a kun és palóc területeken sokan bo-
rováltatták fejüket.² A férfiak hosszú hajviselete csak akkor kezdett háttérbe szorulni,¹ ami-
kor a katonasághoz bevonuló újoncok haját levágták.² A lányok férjhez menés előtti hajadon
neve arra utal,¹ hogy fedetlen fővel jártak.² Az asszonnyá válás jelképe az volt,¹ hogy a lako-
dalom végén felkontyolták a menyecskét.² A magyar parasztember a kalapot csak azért (ak-
kor) billenti meg az ujjával,¹ mert (amikor) köszönteni akar valakit.² A lányok a fejükre akko-
ra pártát tettek,¹ hogy a homlok felett a fej tetejét szabadon hagyja.²

b) $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ Állandó $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ Hi $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ Állandó $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ A $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ Hok $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ Jmi

2. Erőnkét megsokszorozza az, hogy a gyülekezethez tartozunk. A beszélgetés során részle-
tesen ismertette a diákoknak azokat az elképzeléseit, amelyek az iskola jövő évi programjára
vonatkoznak. Sikereinkkel elnyertük a hollandok díját és azt a serleget, amely az összetett ver-
seny győztesének járt. E kérdésekre vissza fogunk térni akkor, amikor a diákönkormányzat ve-
zetőivel tanácskozunk.

3. A megállapodásban rögzített határidő lehetővé teszi, hogy a vásárlók igényét a jövő év vé-
géig kielégítsék. A törvény jogot ad arra, hogy a választópolgárok újabb jelölteket is feljuttat-
hassanak a listára.

4. Lüsziász beszédet írt ügyfelének,¹ hogy a tárgyaláson védje magát.² $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ H cél

Ez,¹ miután a beszédet többször elolvasta,² elcsüggedve fordult Lüsziászhoz.¹

Amikor először olvastam a beszédet,¹ nagyszerűnek véltem.² $\begin{matrix} \textcircled{2} \\ \boxed{1} \end{matrix}$ Hi $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ Hi

De másodszorra és főleg harmadszorra már azt éreztem,¹ hogy nincs se eleje,
se veleje.² $\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ T

Hát azt hiszed,¹ hogy a bírák előtt nem csak egyszer, hanem kétszer vagy háromszor mon-
dod el a beszédet?²

$\begin{matrix} \textcircled{1} \\ \boxed{2} \end{matrix}$ T

Mit tanultunk?

I. összefoglalás

1.

Tündököljön életed ragyogó sugára,¹

Neved napja legyen szívünk vígságára.² (összetett, szerves, mellérendelő)

Amennyi^k csepp van a tenger vizében,¹

Annyi áldás szálljon Szent András fejére.² (mennységjelzői)

Kedves keresztyének,¹ Istennek hívei,²

Krisztus születésén jöttünk felkeresni.² (összetett, szervetlen, mert az első két tagmondat tagolatlan)

2. Azoknak jó lesz egyszer emlékezni a régi dolgokra is, akik... (részeshatározói)

Akkor lesz jó egyszer emlékezni a régi dolgokra is, amikor... (időhatározói)

Azért lesz jó egyszer emlékezni a régi dolgokra is, mert... (okhatározói)

Azért lesz jó egyszer emlékezni a régi dolgokra is, hogy... (célhatározói) stb.

3. Szókratész szólt (egysz., tagolt, teljes, töm.):

– Emberek! (egysz. tagolatlan) Az eszesek lelkét kívánjátok vagy az esztelenekét? (egysz., tagolt, teljes, bővített)

– A józan eszüekét. (egysz., tagolt, hiányos, bővített)

– Akkor mit tülekedik és tusakodik mindenki? (egysz., tagolt, teljes, bővített)

4.

Luca, Luca, kity-koty!

Tiktyok, lúdogyok jó ülősek legyenek!

Fejszéjek, fúrójuk úgy megálljon a helibe,

Mint a cserfa a tövibe! (módhatározói)

Annyi tojások legyen, mint az égen a csillag! (mennységjelzői)

Annyi pénzek legyen, mint pelyvakutyóban a pelyva! (mennységjelzői)

Akkora disznót öljenek, mint a falu bikája! (minőségjelzői)

Olyan hosszú kolbászuk legyen, mint a falu hossza! (fokozó értelmű minőségjelzői/fok-mérték határozói)

Olyan vastag szalonnájuk legyen, mint a mestergerendájuk! (fokozó értelmű minőségjelzői/fok-mérték határozói)

Annyi zsírjuk legyen, mint a kútban a víz! (mennységjelzői)

5.

A kalotaszegi magyarság körében *azok* az ünnepek a hagyományokban leggazdagabbak,¹ amelyek^k előkészületei már adventben kezdődnek.²

①

② Jmi

Azokat a heteket,¹ melyek^k megelőzik a karácsonyt,² a reformátusok is böjti időnek nevezik.¹

①

② Jmi

Ekkor a legtöbb helyen a táplálkozásban, viselkedésben is kifejezésre juttatják *azt*,¹ hogy^k „szent idő” kezdődik, a karácsonyra való készülődés.²

①

② T

Keresztelőt, esküvőt, disznótort *azért* nem tartanak,¹ mert^k ekkor már nincs helye évésnek-ivásnak.²

①

② Hok

A mellérendelő összetett mondatok

2. Eljött az uzsonnaidő is, el is múlt. Nemcsak eljött az uzsonnaidő, hanem el is múlt. Eljött az uzsonnaidő, meg el is múlt. Eljött az uzsonnaidő, sőt el is múlt.

4.

Zoli már régen olvassa a kötelező olvasmányt, és még máig sem fejezte be. (ellent.)

A gyerekeknek holnapra körző kell az iskolába, és nem lehet kapni. (ellent.)

Mari megírta a leckéjét, és befejezte az angol fordítást is. (kapcs.)

Ádámnak fáj a torka, és nem jött ma iskolába. (köv.)

7. a) ellentétes b) választó

8. Ha a vagy egyes kötőszó mellérendelő szó szerkezetben van, akkor nem teszünk elé vesszőt, ha páros kötőszót használunk, akkor vesszőt teszünk. A mellérendelő összetett mondat tagmondathatárára mindig teszünk vesszőt a vagy kötőszó elé.

Javítások: Én meg idejöttem feladni tervemet,
 S várni vagy kegyelmet, vagy büntetésemet.

Liliomnak, struccnak vagy ottan bőve,
Forgóba szorítva vagy ezüsttel szöve.

11. A mezőgazdasági munkák ősszel befejeződtek, ezért az asszonyok télen fonással foglalkoztak. (köv.) Sok téli estét töltöttek el a fonóban, mivel a fonás gyakran farsangig tartott. (magy.) Tilos volt azonban fenni az egyházi és a népi ünnepeken, a jeles napokon, így Borbála napján, Luca napján, karácsony két napján nem fontak az asszonyok. (köv.) Az asszonyok és a lányok összegyűltek ilyenkor a fonóban, hiszen beszélgetés, énekszó, játék mellett jobban ment a munka. (magy.) Nem otthon dolgoztak, ennél fogva megtakarították a világítás árát is. (köv.) András-napon a lányok böjtöltek, vagyis csak három szem búza, három csepp víz volt az élelmük. (magy.) Ekkor akarták megtudni jövődöbelijük nevét, ezért a szilvás gombócokba férfineveket tettek. (köv.) A víz színére kerülő első gombócból jóstolták meg, azaz abból olvasták el leendő férjük nevét. (magy.)

12. Katinak egész nap fáj a feje, ezért nem ment edzésre. Sokáig tanulta a matematikát, így az esti családi beszélgetés ma elmaradt. Zoli a szobáját takarította, ugyanis vendégeket várt a család.

13. ugyanis, hiszen, ezért, tudniillik

Mit tanultunk a mellérendelő összetett mondatokról?

2. A nagylányt otthon nemcsak a jövődö anya, a feleség teendőire készítették fel, hanem a gazdálkodáshoz is értenie kellett. (kapcsolatos) A múlt században és a századfordulón élt parasztlány munkája, napi elfoglaltsága egyrészt a falu szokásaitól és a család vagyoni helyzetétől függött, másrészt édesanyja és nagyanyja elképzeléseihez is igazodnia kellett. (kapcsolatos) A nagylány segített az ebéd elkészítésénél a nagyanyjának, vagy kitakarította a házat. (választó) Máskor gyomlált a veteményesben, sőt a sütés-főzésből is kivette részét. (kapcsolatos) A kenyérdagasztás nagyon fontos feladata volt, ezért ezt minden lánynak meg kellett tanulnia. (következtető) A szegényebbek közül egyik-másik lány napszámba is elment, mivel szívesen dicsekedtek el pajtásaiknak a saját keresetükből vett új szoknyával és kendővel. (magyarázó)

3. Elhull a virág, (és, s) eliramlik az élet... Én hallgatok, (de, ellenben, azonban) susog a hűs avar. A távolság közelebb hozza egymáshoz az embereket, (de, hanem, viszont) a közelség

(azonban) eltávolítja. Egynek minden nehéz; (de) soknak (azonban) semmi sem lehetetlen. Nem mulatni megyünk, (hanem) megyünk öldökölni.

5. A vonatkozó névmási kötőszók helyett természetesebb a kapcsolatos mellérendelő kötőszók használata, hiszen ezek nem valódi alárendelések.

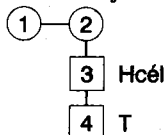
6. Az őszi leányvásárokon egy nap ötször is átöltöztették az eladó lányokat, ugyanis a leányvásár a fiatalok ismerkedési alkalma volt. (magyarázó mellérend.) A leányvásár a fiatalok ismerkedési alkalma volt, ezért átöltöztették... (következtető mellérend.) azért öltöztették át..., mert... (okhat. alárend.) Azért öltöztették át ötször..., hogy ezen a napon minél több fiatal összeismerkedjen. (célhat.) Amikor a leányvásár a fiatalok..., akkor egy nap ötször is... (időhat.) Azokon az őszi leányvásárokon, amelyek a fiatalok ismerkedési alkalmai volt, egy nap ötször is... (kijelölő jelzői)

A többszörösen összetett mondatok

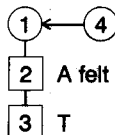
1. Író, miért hasonlítod magadat a sashoz? (összetett, szerves) Én tudok ennél kevésbé hangzatos, de igazabb hasonlatot. (egysz.) A méhecskéhez hasonlítasz, mely szorgalmas, de azért szárnya van. (összetett, szerves) Láttam a kaptárban, hogy alszik. (összetett, szerves) Fejét mindennap csak pár percig hajtja oda a maga készítette hatszögű sejtje. (egysz.) Akár az író, ki az íróasztalán elszenderül, kéziratpapírjaira borulva. (összetett, szerves)

2.

András napjának a népi hitvilág mágikus erőt tulajdonított,¹ ekkor a lányok számtalan jósló cselekményt, praktikát végeztek azért,² hogy megtudják,³ ki lesz a férjük.⁴

Eredményesnek bizonyult az is,¹ ha András napján hallgatták,² honnan jön a kutyaugatás,³ ugyanis abból az irányból várhatták leendő férjüket.⁴

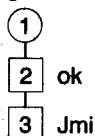
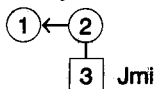

4. Olyan büfé,¹ ahol elégedett vagy a választékkal, a minőséggel, a mennyiséggel és az árral,² kizárólag a mesében létezik.¹

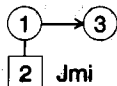

6. a-A; b-C; c-D; B

7. Hagyj magadon segíteni,¹ mert kerülhetsz még olyan helyzetbe,² hogy te segíthetsz másokon!³

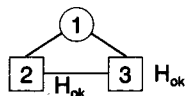
Még te is kerülhetsz olyan helyzetbe,¹ hogy te segíthetsz másokon,² ezért hagyj magadon segíteni!³

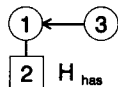
Húsz éven alul könnyű fiatalnak lenni,¹ ötven év fölött nehezebb,² később szinte lehetetlen.³

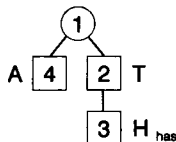
Azért könnyű húsz éven alul fiatalnak lenni,¹ mert ötven év fölött nehezebb lesz,² és később szinte lehetetlen.³

Az emberek közötti meg nem értésnek nincs hatásosabb eszköze,¹ mint a nyelv,² hiszen szótlán emberek ritkán vesznek össze.³

Az mutatja,¹ hogy az emberek közötti meg nem értésnek nincs hatásosabb eszköze,² mint a nyelv,³ hogy a szótlán emberek ritkán vesznek össze.⁴

9.

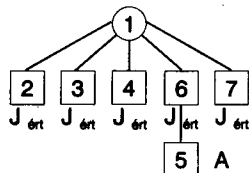
„Némelyek turkálni kezdtek a padban a könyvek közt,¹ a rendesebbek megtörölték a tolaikat,² Boka becsukta a kicsiny, piros bőrrel bevont zsebtintatartóját,³ melynek igen ügyes szerkezete volt,⁴ úgyhogy sose folyt ki belőle a tinta,⁵ csak akkor,⁶ ha zsebre vágta az ember,⁷ a Csele összeszedte a lapokat,⁸ amelyek nála a könyveket helyettesítették,⁹ mert a Csele gigerli volt,¹⁰ és nem pakolta a hóna alá az egész könyvtárát,¹¹ mint a többi,¹² hanem csak a szükséges lapokat szokta volt elhozni,¹³ ezeket is gondosan elosztva összes külső és belső zsebeiben,¹⁴ a Csónakos az utolsó padban akkorát ásított,¹⁵ mint valami unatkozó víziló,¹⁶ a Weisz kifordította a zsebet,¹⁷ és kiszórta belőle az összes délelőtti morzsákat,¹⁸ amelyek ama kifliből maradtak ott,¹⁹ amelyet Weisz a tíz órától egy óráig terjedő időközben a zsebéből evett ki darabonként,²⁰ a Geréb csoszogni kezdett a pad alatt a lábával,²¹ mint aki úgy tesz,²² mintha föl akarna állni,²³ a Barabás pedig minden szemérem nélkül terítette a pad alatt térdére a viaszosvásznat, nagyság szerint rakván bele a könyveket,²⁴ s majd egy szíjjal akkorát húzván rajta,²⁵ hogy a pad is megreccsent,²⁶ és ő maga is belevörösödött²⁷ – egyszóval mindenki előkészületeket tett a távozásra,²⁸ s csak egyedül a tanár úr nem vett tudomást arról,²⁹ hogy öt perc múlva vége lesz mindennek,³⁰ mert a tanár úr végighordozta szelíd tekintetét a sok buksi gyerekefj fölött,³¹ és így szólt:³²

Mi az?”

(Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk)

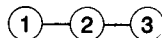
11.

Ez új év reggelén minden jót kívánok,¹
Amerre csak nézek nyílnak virágok.²
Még a hó felett is bimbó nyiladozzon,³
Dalos madár zengjen minden rózsabokron.⁴
Ami szép és jó van,⁵ legyen mindig bőven,⁶
Szálljon áldás rátok ebben az új évben.⁷

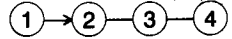

13.

Már az ókori egyiptomiak, rómaiak és görögök is szívesen használták az édes mézet,¹ nemcsak ételeket készítettek belőle,² hanem orvosságok alapanyaga is méz volt.³

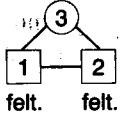
Mivel a méz gyorsan felszívódik,¹ így jó hatású a fáradtság leküzdésében is,² sőt javítja az emésztést és a csontképződést,³ felfrissíti az egész szervezetet.⁴

Mézzel édesítve finomabb a tea, a limonádé,¹ zamatosabb a müzli,² de még a palacsinta is ízletesebb.³

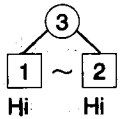
Ha margarint összekeversz kétszer annyi mézzel,¹ és így tárolod a hűtőszekrényben,² mindig kéznél lesz a vajas-mézes kenyérré való.³

Mit tanultunk a többszörösen összetett mondatokról?

2.

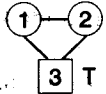
Akár egy kicsike úszómedencébe esik bele valaki,¹ akár a nyílt tenger kellős közepébe,² mindenképpen úsznia kell.³

A bírák kedveznek barátainknak,¹ és vagy egyszerűen felmentik őket,² vagy csekély büntetéssel szabnak ki rájuk.³

Azt jól tudom,¹ és nagyon sokszor tapasztalám,² hogy szívesen látott a gazdag mindenütt.³

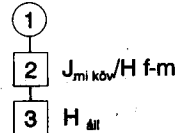
3.

Nálunk például a húszas években a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjának avatott egy indiai természettudóst,¹ akinek a nevét napilapjaink közölték.²

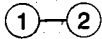

Ez a név olyan terjedelmes és furcsa volt a fülünknek,¹ hogy társaságokban fogadtak arra,² ki tudja megtanulni és egy szuszra elmondani.³

Aki eléggé elszánt,¹ megpróbálhatja utánamondani.²

Az irodalomban újra meg újra megjelennek az ilyenfajta túl terjedelmes nevek,¹ ezzel szinte minden esetben a fontoskodást, a gőgös önmutogatást gúnyolják az írók.²

Alighanem a legbüszkébb nevű regényalak Voltaire *Candide* című regényében az a spanyol főúr,¹ aki bemutatkozáskor mindig végigmondja a nevét imigyen.²

Erre is fogadni lehet,¹ ki tudja hamarabb megtanulni.²

